

Zabrachia minutissima alsnog in Nederland gevonden (Diptera: Stratiomyidae)

De larven van de kleine wapenvliegen van het genus *Zabrachia* leven onder boomschors. Sinds 1985 is bekend dat onder de naam *Z. minutissima* feitelijk twee soorten schuilgingen, sindsdien *Z. minutissima* en *Z. tenella* genoemd. Tot nog toe bleken alle oude en recente Nederlandse vondsten tot de soort *Z. tenella* te behoren, maar in het voorjaar van 2004 is een larve van *Z. minutissima* gevonden onder dennenschors in Bilthoven.

Entomologische Berichten 65(4): 132-134

Trefwoorden: faunistiek, nieuwe soort, dood hout, wapenvliegen, *Pinus*

Inleiding

Wapenvliegen van de subfamilie Pachygasterinae zijn zwarte vliegjes. Diverse soorten zijn voornamelijk bekend van larven die onder boomschors zijn gevonden en uitgekweekt; sommige soorten leven ook in ander plantaardig materiaal. Van *Pachygaster atra* (Panzer) en *P. leachii* Curtis worden wel vaak adulten aangetroffen, vooral op blad en ramen. Tot nog toe waren vijf soorten Pachygasterinae uit Nederland bekend (Brugge 2002b).

Van het genus *Zabrachia* Coquillett zijn in totaal vier Palearctische soorten beschreven. *Zabrachia occidentalis* Rozkošný & Báez is vooralsnog alleen bekend van de Canarische eilanden en *Z. stackelbergi* Krivosheina & Rozkošný van Noordoost-Azië. De twee andere soorten, *Z. minutissima* (Zetterstedt) en *Z. tenella* (Jaenicke) worden in Europa gevonden (Woodley 2001).

Lange tijd is *Z. tenella* beschouwd als een synoniem van *Z. minutissima*. Krivosheina & Rozkošný (1985) splitsten het Europese materiaal van *Z. minutissima* in twee soorten, die sindsdien als *Z. minutissima* en *Z. tenella* door het leven gaan. Daarna is herhaaldelijk vastgesteld dat al het verzamelde Nederlandse materiaal behoorde tot de soort *Z. tenella* (Brugge 1987, 2002a, b, Beuk 1990). Een larve die ik begin 2004 verzamelde bleek na uitkweken evenwel *Z. minutissima* te zijn, zodat deze naam opnieuw aan de Nederlandse soortenlijst kan worden toegevoegd.

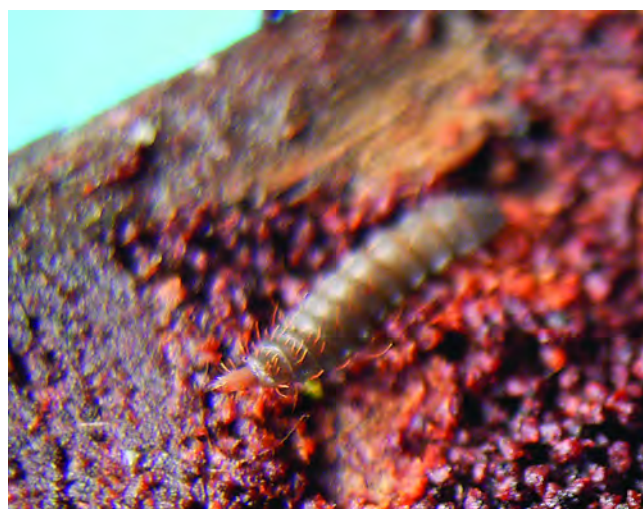
De vondst

De larve van *Z. minutissima* (figuur 1) vond ik op 12 februari 2004 in het Ridderoordse Bos, op de rand van de Utrechtse

Louis Boumans

Nieuwstraat 60
3762 TR Soest
louis.boumans@hccnet.nl

heuvelrug tussen Maartensdijk en Bilthoven (AC 141.7-462.3). Dit is een gemengd bos met aanplant van dennen, sparren en eiken. De larve bevond zich onder de schors van een enigszins vermolmd omgevallen grove den (*Pinus sylvestris*). De larve heb ik in Utrecht in mijn tuin opgekweekt in een buisje met stukjes vermolmd schors en wat potgrond. Het imago, een vrouwtje, kwam op 8 juni tevoorschijn (figuur 2). De vlieg en de pophuid heb ik afgegeven aan het Zoölogisch Museum in Amsterdam (ZMA), zodat ook anderen makkelijk toegang hebben tot het materiaal.

Figuur 1. Larve van *Zabrachia minutissima* uit het Ridderoordse Bos, gefotografeerd op 22 februari 2004. Foto: Louis Boumans
Larva of Zabrachia minutissima from the forest Ridderoordse Bos, photographed on 22 February 2004.

Determinatie

Krivosheina & Rozkošný (1990) geven een determinatietabel voor de larven en adulten van de vier bekende Palearctische soorten van het genus. De adulten van *Z. tenella* en *Z. minutissima* zijn eveneens goed te onderscheiden met de tabel van Brugge (2002a) en de uitgebreide beschrijving van Beuk (1990). De kleur van de antenne van het ♀, okergeel bij *Z. tenella* en zwart bij *Z. minutissima*, is onmiskenbaar. Beuk schrijft dat de achterlijfsbehang van *Z. tenella* langer en dichter is dan bij *Z. minutissima*, maar die is juist korter en spaarzamer (cf. Krivosheina & Rozkošný 1985).

Figuur 2. *Zabrachia minutissima* ♀ uit het Ridderoordse Bos. Foto: Frits Kindt *Zabrachia minutissima* ♀ from the forest Ridderoordse Bos.

Biologie

De larven van het genus *Zabrachia* zijn vooral gevonden onder de schors van dood naalddhout: den (*Pinus*), spar (*Picea*), zilverspar (*Abies*) en larix (*Larix*), maar ook wel in berk (*Betula*). Hier voeden ze zich mogelijk met dode schorsbewonende dieren. *Zabrachia minutissima* lijkt een duidelijke voorkeur te hebben voor den, terwijl *Z. tenella* minder kieskeurig is (Dušek & Rozkošný 1975; Krivosheina & Rozkošný 1990).

Verspreiding van beide West-Europese soorten

Door de onderlinge verwarring is de verspreiding van beide soorten niet helemaal duidelijk. Ze komen door elkaar voor, maar *Z. tenella* lijkt algemener (Krivosheina & Rozkošný 1990). *Zabrachia tenella* is met zekerheid bekend van Duitsland, Hongarije, Oekraïne, Rusland, Slowakije, Tsjechië, Zwitserland (Woodley 2001), Noorwegen (Greve & Hanssen 1994) en volgens recente checklists ook van Nederland, België, Groot-Brittannië en Ierland (Grootaert *et al.* 1991, Chandler 1998, Brugge 2002b).

Zabrachia minutissima is met zekerheid bekend van Duitsland (Berlijn), Zweden, Finland, Tsjechië, Japan en diverse locaties in de voormalige Sovjet Unie (Krivosheina & Rozkošný 1985, 1990), Noorwegen (Rognes & Hansen 1996), Hongarije (Papp 2001) en nu dus ook van Nederland. Con-

trole van het materiaal in de collectie van het ZMA op 24 juni 2004 leverde geen andere exemplaren van *Z. minutissima* op.

In Nederland vermeldde De Meijere (1907) *Z. tenella* al aan het begin van de vorige eeuw (als *Z. minutissima*). Hij heeft de soort meermaals gekweekt uit materiaal afkomstig uit Hilversum en fraaie tekeningen van de larve gepubliceerd (1917). Beuk (1990) geeft een overzicht van alle tot dan toe bekende vondsten en meldt uitgekweekte dieren uit verschillende plaatsen in Gelderland en larven uit de provincies Drenthe, Gelderland en Utrecht. Later heeft hij de soort ook in Noord-Holland gevonden (P. Beuk, pers. meded.). Hij vermeldt slechts vier als adult verzamelde dieren. In de collectie van het ZMA bevinden zich verder nog tientallen uitgekweekte exemplaren die Van Aartsen in 1991 heeft verzameld in De Brand bij Udenhout. Al met al zijn van deze soort vondsten in zeventien 5x5 km-hokken in Nederland gepubliceerd. Brugge (2002a) geeft een verspreidingskaart. In figuur 3 zijn de vindplaatsen van beide soorten weergegeven.

Discussie

De vindplaats van *Z. minutissima* in Bilthoven ligt hooguit vijftien kilometer van de plek in Hilversum waar De Meijere *Z. tenella* verzamelde. Het is dus mogelijk dat ook lokaal de beide soorten door elkaar voorkomen. *Zabrachia tenella* lijkt ook in Nederland veruit de algemeenste van de twee. Wanneer meer vondsten bekend worden, kunnen ook de eventuele verschillen in biotoopvoorkeur duidelijk worden.

Figuur 3. Vindplaatsen van *Zabrachia tenella* (cirkels) en *Z. minutissima* (ster) in Nederland.

Locations where Zabrachia tenella (circles) en *Z. minutissima* (star) have been found in The Netherlands.

Dankwoord

Ik dank Ben Brugge voor zijn assistentie bij de bestudering van het materiaal in de collectie van het ZMA. John Smit van leverde waardevol commentaar op een eerdere versie van dit artikel. Frits Kindt (beeldverwerking, Biologie Universiteit Utrecht) fotografeerde het vliegje. André van Loon (EIS-Nederland) maakte de kaart.

Literatuur

- Beuk P 1990. Het voorkomen van *Zabrachia tenella* in Nederland (Diptera: Stratiomyidae). Entomologische Berichten 50: 101-106.
- Brugge B 1987. Wapenvliegental. Jeugdbondsuitgeverij.
- Brugge B 2002a. Wapenvliegental. Jeugdbondsuitgeverij.
- Brugge BJH 2002b. Family Stratiomyidae. In: Checklist of the Diptera of the Netherlands (Beuk PLT, ed.): 140-142. KNNV Uitgeverij.
- Chandler PJ 1998. Checklists of insects of The British Isles (new series). Part 1: Diptera. Handbooks for the Identification of British Insects 12: I-XX, 1-234. Royal Entomological Society of London.
- De Meijere JHC 1907. Eerste supplement op de nieuwe naamlijst van Nederlandse Diptera. Tijdschrift voor Entomologie 50: 151-195.
- De Meijere JHC 1917. Beiträge zur Kenntnis der Dipterenlarven und -puppen. Zoologische Jahrbücher, Abteilung für Systematik, Geographie und Biologie der Tiere 40: 177-322.
- Dušek J & Rozkošný R 1975. Revision mitteleuropäischer Arte der Familie Stratiomyidae (Diptera) mit besonderer Berücksichtigung der Fauna der CSSR. VI. Unterfamilie Pachygasterinae. Acta Entomologica Bohemoslovaca 72: 259-271.
- Greve L & Hanssen O 1994. *Zabrachia tenella* (Jaenicke, 1866) (Dipt., Stratiomyidae) new to Norway. Fauna Norvegica Series B 41 1: 47-48.
- Grootaert P, De Bruyn L & De Meyer M (eds) 1991. Catalogue of the Diptera of Belgium. Documents de travail / Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique 70: 1-338.
- Krivosheina NP & Rozkošný R 1985. Additional notes on Palaearctic Pachygasterinae (Diptera, Stratiomyidae). Acta Entomologica Bohemoslovaca 82: 143-149.
- Krivosheina NP & Rozkošný R 1990. *Zabrachia stackelbergi* sp. n., a new species of xylophilous soldier fly from eastern Asia (Diptera, Stratiomyidae) Acta Entomologica Bohemoslovaca 87: 403-413.
- Papp L 2001. Checklist of the Diptera of Hungary. Hungarian Natural History Museum.
- Rognes K & Hansen LO 1996. Further records of rare flies from Norway (Diptera: Periscolididae, Stratiomyidae, Scathophagidae, Muscidae, Fanniidae, Calliphoridae, Rhinophoridae, Sarcophagidae, Tachinidae). Fauna Norvegica Series B 43 2: 75-79.
- Woodley NE 2001. A world catalog of the Stratiomyidae (Insecta: Diptera). Backhuys.

Ingekomen 30 juni 2004, geaccepteerd 16 maart 2005.

Summary

***Zabrachia minutissima* found in The Netherlands after all (Diptera: Stratiomyidae)**

The larvae of the small soldier flies of the genus *Zabrachia* live under tree bark. Two species are known from western Europe. In 1985 Krivosheina & Rozkošný pointed out that the name *Z. minutissima* actually referred to two species, which are since then called *Z. minutissima* and *Z. tenella*. Up till now, all known old and recent Dutch specimens turned out to belong to *Z. tenella*, but in spring 2004 the author found a larva, under the bark of a decaying pine tree (*Pinus sylvestris*) in Bilthoven, province of Utrecht, which after rearing turned out to be *Z. minutissima*. The distribution of both species in The Netherlands is illustrated.